

Od poletne konjske bolezni, ki se imenuje norost ali tišavka.

§. 1. Lastnost in vzroki te bolezni.

Razun vrančniga prisada (Milzbrand) je ni bolj navadne poletinske bolezni pri konjih, kakor je norost, neumnost ali tišavka, ktero južni Slovani koževnik ali konjski bês, Nemci pa „Koller“ imenujejo.

Vročina, perpeki sonca, vroči in soparčni hlevi, hudo delo na polji poleti, prevozki komati, obilna klaja, ki vamp preveč napolni, posebno če ima konj premalo dela; bičanje konj po glavi i. t. d. so navadni vzroki te bolezni.

Večidel pa je huda vročina poleti mati te bolezni, ktera ima v glavi svoj sedež in v prisadu možganov obstoji.

Prisad možganov pa ne terpi dolgo, in kmalo se vlije po votlovinah ali na dnu možganov prisadna voda, ktera pertiska na možgane in njih opravila vstavlja, de postane konj vês neumen, omamljen in vertoglav, takó de ne vé ne práv iti, ne stati in ne ležati, pa tudi jesti in piti ne.

Vse to pride od tiša prisadne kervi ali prisadne vode na možgane, zató kmetovavci to boleznin po pravici tišavko imenujejo. Kmetje ji sicer tišavka zató pravijo, kër taki konji večidel le naprej ali na to ali uno stran tišijo: tode tega ni ravno pri vsacimu norimu konji viditi, česar se boste pri popisu te bolezni sami prepričali.

Kakor so med človeškimi norci eni hudi, eni tihi norci, taka je tudi pri ti konjski bolezni, ktera je dvojna: ena se imenuje divja norost (rasender Koller), ena pa tiha norost ali tišavka (Dummkoller, Schiebkoller).

Bolj pogostama se naméri tiha norost ali tišavka, kakor divja; včasih ste pa obé sklenjene: tihi norci neprevidama obdivjajo, potem pa zopet vtihnejo.

Malokrat pride norost nanaglama, večidel se le počasi začne. Poprej živi in pridni konji prihajajo bolj klaverni, leni, okorni; jed se jim vpéra, zató le počasi zobljejo in raji od tal, kot z jasel klajo jemljejo; skorej nič ne leže, ampak večidel stojé, bič (gajzlje) manj občutijo.

Te predznamnja neke dni terpe, potem pa se prikažejo očitne znamnja imenovane bolezni. Divja norost pa se večkrat nanaglama v hlevi ali na poti peréné.

Priden gospodar ne sme teh predznaminj v nemar pustiti, sicer bo zamudil pravi čas, o katerim se zamore bolnima konju še pomagati.

(Konec sledi.)

Železen drat namest količev v nogradih.

Francozki vinorednik in ud kraljeve kmetijske družbe, gosp. Andrej Mihaux je na znanje dal, de bi menj zamudno bilo in vinorejcam tudi menj potroškov naredilo, ko bi po nogradih namest navadnih količev železen drat memo tert potegnili, kteriga je treba le semtertje z nekterimi količi podpreti. Imenovani Francoz pravi: de na ti napravi grozdi práv lepó visijo, in de tudi poprej in enakši dozoriyo, kër so bolj na sonci. — Kaj neki bojo naši vinoredniki k ti napravi rekli?

Vprašanje 1. *

Kër je naša dolžnost, vražam in krivoverstvu se v bran staviti, kolikor je moč, in kër je Vaše veselje nam

znano, vraže, posebno, ktere se iz kmetije plédó, práv srečno vničevati; zató Vam naznanimo to le vražo per nas, in Vas prosimo za izgodno razjasnjenje.

V stročji na zernih mladiga (zeleniga) graha, se najdejo semtertje majhni beli červički, kteri kmalo ko se stročje razpré, od zerna poskačejo, kakor bolhe. Pravijo tedej nekteri tù, de jih dobri angelji k sebi posilijo zavolj požrešnosti človeka, ki si mlado stročje luši v jed, predenj je zrelo. To pravijo, kër si ne vedo povedati, zakaj in kakó červički proč poskačejo. — Mi bi menili, de poskačejo zató, kër se prestrašeni nanaglama v prostim zraku čutijo, ko so poprej v stročji zaperti bili; poskačejo pa morde takó, de červiček glavico in konec svojiga života pod-se sklone, takó, de sreda života je veršina kolesca. Ko bi trenil, razpné červiček glavico in konec života; in to je njegov skok.

Primskovski.

Odgovor na vprašanje. Kakor vsak drugi sadež, ima tudi grah, zelen in süh, svoje gosence in kebričke, ki na njem ali v njem živijo, in ki se izvalijo iz červičkov, kakor druge gosence in kebrički. Kebrički, ki se Müffelkäfer imenujejo, so nar navadniši grahovi gosti in tacih je posebno veliko na Krajskim. To nam spričujejo gosp. Ferd. Šmidt, slavni natoroslovec, ki se posebno s spoznanjem metuljev, kebrov in gosenc pečajo.

Ko bi angelji gosence in kebre pasli, bi imeli pač veliko opraviti: to je babja kvanta, s ktero se Bog žali. De ljudje zelen in mlad grah jedó, je práv, zató kër je nekteri zelen grah veliko boljši od zrelega in ga želodec tudi ložeje prekuha. Človek tedej práv dela, če si stvari Božje takrat v živež obrača, kadar mu bolj služijo. Saj tudi senó in otava ni popolnoma zrela trava in ljudje bi taciga kmeta bedaka imenovali, ki bi pustil otavo na senožeti do dobriga dozoreti.

Kar ste tedej, častitljivi gosp. Primskovski od skoka imenovanih červičev pisali, ste práv dobro pisali, samó to Vas prosimo, de bi nam nektere grahove červiče, same ali pa s stročjem vred, v Ljubljano poslali, de jih bomo pregledali in Vam potem tudi pleme teh červičev natanjko na znanje dali. Vredništvo.

Vprašanje 2. *

Per nas imajo nekteri bogatini velike njive korúna, kteriga prodajajo še na rasti po razorih ali gričkih marsikterim gostačam ali tudi drugim, kteri nimajo njiv, pa bi si radi kupili dobriga, zdraviga korúna. Posebna dobrota bi bila, ako bi imeli vsaj nekoliko gotovost po zunajnih spričkih, kteri korún de je debelji, ali kteriga de je več; de bi se ne okupili, kar se marsikrat zgodi. — Ali bi se ne smelo sklepati: kolikor je korúnjevka gosteji, toliko je tudi korúna v zemlji več? in kolikor je ona debelji in višji toliko debelji je korún v zemlji? Prosimo sa razjasnjenje te zale kmetijske zastavke.

Primskovski.

Odgovor na vprašanje. Vsi sadeži serkajo večidel svojiga živeža po perji ali listji iz zraka. Pravó očitno se je to pri korúni pokazalo takrat, ko je nektere kmetovavce norost napadla, mu mlado korunjevko porezati; misleči, de bojo potem več in debeljiga korúna perdelali. Pa grozno so se opekli in kmalo so to razvado v nemar pustili, zakaj namest debeliga korúna, ki so ga pričakovali, so pridelali le slabiga korunčka.

Debelo in košato korunjevo steblo tamnozelene farbe je gotovo znamnje debeliga in obilniga korúna. To tudi poljski tatovi dobro vedó, ki le po debelih in temnozelenih steblih segajo.

Tanjke stebila, akoravno so práv goste na kupu, kažejo, de je pod kupam le drobán korunček in

de še tega ni veliko. Tudi je rumeno-zelena farba korunjevke vselej slabo znamenje.

Nektere korunjeve plemena poganjajo po svoji natori debelji in bolj košato korunjevko, nekte pa tanjši in slabši; zato je pa tudi sad na debelosti razločen.

Vredništvo.

Vesela vest.

Kdo izmed Slovincov ne pozná gospoda Slomšeka, ako ne osobno, saj po lepih slovenskih bukvah, ktere so složili in na svetlo dali? Tega gospoda Slovenec ljubi ali Jih osobno pozná ali ne. Večkrat se je meni, po Slovenii popotujučemu namerilo, da so me ljudje po tem gospodu, ki toliko lepih bukvic spisujejo, popraševali, in vidil sim, da se ljudem práv prikupim, ako sim samo kaj od tega občeljubljenega gospoda povedal. Zató od Njih sadaj tudi rad rad veselo novico oznamim.

Preosvečeni kardinal, metropolit in viši vladika Solnogradski gosp. Miroslav Švarcenberg, so našega gospoda Antona Slomšeka, dosadajnega opata in dekana v Celji za vladika (škofa) Labudske cerkve izvolili in presvetli Cesar naš Ferdinand so izvoljenega milostljivo v visoki ti česti poterdili. —

Domorodno misleč človek se vselej razveseli, kadar vidi, da se zasluge izverstnega, verlega možá spoznajo in proslavijo; kadar vidi, da se rodoljubivi kak gospod postavi za častnika ali za starešina (Behörde) v narodu; to je vselej radostno, pa takó občega veselja še ne vémo, kakoršno se je vsih sere pooblastilo, ko se je ta vesela novica med Slovenci razglasila. Od vsih strani je prišla svetovna in duhovska gospoda veselo čestitat gosp. Slomšek, da so si práv duri podajali; bilo je kakor pri letovniku pri bučelah.

15. den Rožniga cveta je bil namenjen, da bi se podali na pot na Dunaj, potem k posvečenju v Solnograd (Salzburg). Ob 10. pred pol dnevem so želeli še prej, ko odidejo, v mestno cerkev stopiti in malo pomoliti. Ko stopijo iz hišnih vrat naš gospod Slomšek — novo izvoljeni knez in vladika Labudske cerkve — začnejo veselo zvoniti vsi zvonovi vsih cerkev v Celji, po velikim tergu in po ulicah je bila sila ljudi, šolska mladina nižjih in viših učilnic v dveh verstah lepo vzporedjena, z njimi tudi učitelji, čez in čez sam človek, pri oknih vse polno ljudi, duhovnikov in druge gospode práv veliko. Pri železnici je čakala mestna gosposka (Stadtmagistrat), vse je bilo na nogah in je vošilo srečno pot. Mnogo duhovnikov se je vsedlo tudi na železnico, in 16 izmed njih je spremilo svojega višjiga pastirja do Gradca. Kjerkoli se je železnički voz vstavil, so bližnji duhovniki lepó jih dočakovali. V Marburzi je tudi dočakalo svojega kneza nekoliko Labudskih duhovnikov, med njimi kanonik Labudski gosp. Dr. Wiery, ki je gosp. kneza po celim potu spremljal. V Gradci, ko so z železnice stopili, so že našli tam kočijo gosp. škofa Sekovskega, ki Jih je v škofijski grad peljala. Novo izvoljenega kneza-škofa in vse duhovnike, ki so z Njimi prišli, so Sekovski knezoškof práv prijazno sprijeli. Od Gradca je šlo na Dunaj, iz Dunaja po Donavi v parabrodu do Linca, odtod po suhim v Solnograd.

(Dalje sledi.)

Iz Štajarskiga.

V Paški vinogorici nad Celjem je to leto že 8. Maliga serpana vingerl (čerček) pervokrat zapel. Čez vse dobro kapeljco perčakujemo, če bo še delj vreme takó terti streglo. Nekteri vinorejci, če le nekoliko pitno vino perdelajo, radi nemško govorijo; bojimo se, da bi je pri letašnjim clo po talijansko ne začeli zavijati.

Musy.

Tudi na Štajarskim je jelo grozdje zoréti.

Že kmali v začetku tega mesca so gormani na spodnjim Štajarji pravili, de so v vinski gorici, ki se Škofija imenuje, in tudi v drugih goricah mehko grozdje našli, in resnična je ta, de se je že 14. tega mesca černina na brajdi per kaplanii černiti začela.

Zibika 18. Maliga serpana 1846. M. Petik.

Oginj v Cerkljanski fari na Gorenskim.

Na zgornjim Berniku soseske svetiga Janeza kerstnika je ponoči o pol treh 16. dan tekočiga mesca strela vdarla. Štirje kmetje so na naglama pogoreli, kér je hud vihar oginj močno podpihoval. Malo so sicer zamogli ljudje zavolj silniga piša obvarovati, pa dobre naredbe per hišah in obokani (velbani) hlevi so jim še vender precej blagá in skorej vso živino ognja oteli. Zraven tega so pa še vsi štirje v bratovšnji sv. Florjana zapisani, od ktere bodo zdey lepo pomoč prejeli. Takó se godí tistim, ki dobro gospodarijo, in kar delajo, dobro naredé, in dobre svete radi poslušajo. Če jih tudi velika nesreča zadene, jo komej napol občutijo. — Ali bi Vam ne smel popisa nove laške detelje za Novice poslati?*)

M. F.

Oginj v Kapli Vesi na Štajarskim.

Kaplo ves (Kappeldorf) blizo Prebolske grajšine je 14. dan tega mesca o pol treh popoldne nesreča ognja zadela. 13 hiš in mnogo družiga poslopja je v dveh urah do tal zgorelo. Še več bi jih pa bilo pogorelo, ko bi ne bili ljudje mahama na pomoč prihiteli. Fabriški delavci in sam gospod vodja so práv ročno pomagali gasiti. Neki kmet iz Topol, Braslovške fare, hití urno s konji in vozam v Braslovče po brizglo in jo perpelje. Kmalo perpeljejo tudi komisar iz noviga Kloštra, gosp. Štefan Klančič, in gosp. Paulič, komisar iz noviga Celja práv dobre brizgle. Ljudi perhumi, de se vse tare, med kterimi so bili Pribolski komisar, gosp. Anton Alojz Wolf delovoditelj. Gosp. Paulič pa so z verčam z vodo zmešano vino pridnim gasivcam delili, de v veliki vročini niso od žeje vsahnili in v trudu oslabeli.

Škoda je velika; pohištva so bile skorej vse lesene in s škopo krite; samó en kmet je imel svoje poslopje zavarvano, kterimu je hiša ostala, s ceglam pokrita, de mu je ravno okoli in okoli koj vse do tal zgorelo.

Upamo, de bo ta nesreča ljudi k spoznanju perpeljala, hiše varniši staviti, za vsako okolico brizglo si perpraviti, in tudi pohištva zavarovati.

V Šen-Pavli 17. Maliga serpana 1846.

Andrej Pečovnik, fajmošter.

Iz Podsrede na Štajarskim.

18. Maliga serpana 1846.

Žalostna novica.

Vsako leto Podsredški farmani god in praznik svojiga farniga patrona sv. Janeza kerstnika z veliko častjo in veseljem obhajajo. Ali žalostno! letas smo tisto nedeljo — 28. Rožniga cveta — skorej prazno cerkev, in namest veselja le žalost imeli. Ravno je odvabil k desetimu opravilu velki zvon ljudém, ki so po gorskih raznih stezah v cerkev hiteli, kar je jelo za planinskimi gorami strašno bliskati se, hruti in grometi.

Vstal je strašen vihar, nebó se je na enkrat potamnilo, in prej, ko so ljudje na poti mogli vteči in priti do cerkve, se je toče takó na debelo vsulo, da je bila na enkrat zemlja, kot s snegam pokrita. Zadela je toča nekoliko Zabukovske, Rajhenberške, Ko-

*) Prosimo za-nj.